

вищих навчальних закладів, оскільки українське суспільство вимагає від сучасного працівника поліції високого культурного і професійного рівня.

Список бібліографічних посилань

1. Про вищу освіту : закон України від 01.07.2014 № 1556-VII. *Відомості Верховної Ради України*. 2014. № 37–38. Ст. 2004.
2. Про Національну поліцію : закон України від 02.07.2015 № 580-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 40–41. Ст. 37.
3. Дембіцька С. Л. Підготовка кадрів органів державного управління у сфері надання послуг населенню України. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2008. № 3. С. 1–7.
4. Руколайніна І. Є., Леміш О. О. Формування та підготовка кадрів (персоналу) до органів Національної поліції України. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2017. № 1. С. 104–106. URL: http://lsei.org.ua/1_2017/28.pdf (дата звернення: 02.11.2017).
5. Ліпницький В. А. Деякі правові проблеми підготовки поліцейських в умовах реформування системи МВС України // Особливості підготовки поліцейських в умовах реформування системи МВС України : зб. матеріалів І міжнар. наук.-практ. конф., м. Харків, 20 трав. 2016 р. / МВС України ; Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2016. С. 35–37
6. Про затвердження Концепції реформування освіти в Міністерстві внутрішніх справ України : наказ МВС України від 25.11.2016 № 1252. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/MVS675.html (дата звернення: 02.11.2017).
7. Проект Концепції вдосконалення правничої (юридичної) освіти для фахової підготовки правника відповідно до європейських стандартів вищої освіти та правничої професії. URL: <http://goo.gl/qj7QWY> (дата звернення: 02.11.2017).

Одержано 04.11.2017

УДК 343.13

Олег Юрійович ТАТАРОВ,

*доктор юридичних наук, професор, керуючий партнер
Адвокатського об'єднання «Татаров Фаринник Головка»*

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ

З часу вступу в дію Кримінального процесуального кодексу України минуло понад 4 роки. Його прийняття передувала багаторічна робота робочих груп, в результаті чого, незважаючи на ідеологічні та світоглядні протиріччя й неузгодженості, було напрацьовано декілька концептуально різних варіантів нового закону.

Прийняття Верховною Радою України нового Закону, хоча і сприйнято не досить однозначно, але в цілому об'єктивно визнано прогресивним фактором в напрямі розбудови європейської правової держави. У тому ж 2012 році видано науково-практичний коментар КПК, інші коментарі. Більшість з них використовуються кожним слідчим і прокурором, суддею й адвокатом, юридичними консультаціями і клініками, на кафедрах і в лабораторіях вишів та наукових установ, в студентських аудиторіях, розміщені в бібліотеках.

Проте Закон – не догма! І сьогодні вкотре впевнено підтверджує цю аксіому. Правозастосовна практика, процесуальна діяльність органів кримінальної юстиції, суддівського корпусу і адвокатури, спираючись на науку і міжнародний досвід, разом з іншими державними інституціями слугують джерелом подальшого удосконалення норм КПК. Науковцями постійно досліджуються проблеми практичного застосування КПК України та розроблено слушні зауваження задля гармонізації кримінального процесуального законодавства з іншими національними правовими інститутами і європейськими стандартами. Водночас, законодавець в переважній більшості випадків залишає поза увагою запропоновані науковою спільнотою напрацювання та зміни, які вносяться без урахування позиції фахівців та системного аналізу з іншими інститутами кримінального процесуального права.

Закономірно, що ряд нових норм прийнято на виконання міжнародних зобов'язань України для забезпечення ефективної процесуальної діяльності в особливих умовах. Неочікувані виклики

соціально-політичного, воєнного і економічного характеру зумовили необхідність запровадження в законодавство правових понять, які до цього часу не були регламентовані.

Вивчення внесених останнім часом пропозицій і подання на розгляд законопроектів кримінальної процесуальної спрямованості свідчить про активізацію правників у науковому пошуку. Але до такої роботи, на жаль, нерідко долучаються (ініціативно або на запрошення) особи без знання проблеми та необхідного досвіду в правовій сфері. В цьому випадку справа полягає не лише у відсутності юридичної освіти, а й в свідомому нівелюванні вимог до зміни законодавства, іноді в кон'юнктурності бажання «удосконалити» закон за своїм суб'єктивним, а то й викривленим баченням. Наприклад, щоб спростити процедуру притягнення до кримінальної відповідальності особи (відносно «опонентів»), а для «соратників» – навпаки, унеможливити (принаймні ускладнити) прийняття таких рішень.

До подібного іноді вдаються і при намаганнях «вдосконалити» норми матеріального права. Про такі спроби може свідчити загальновідомий законопроект від 27.12.2016 року № 5609 «Про внесення змін до статті 36 Кримінального кодексу України «Необхідна оборона», в частині розширення підстав для застосування положень про необхідну оборону (Розділ III Кримінального кодексу України). Приводом для такої «прискореної» правової ініціативи слугував інцидент із застосуванням вогнепальної зброї одним з народних депутатів. Керуючись визнаним постулатом «закон не може бути зручним для всіх», у правотворчості слід і надалі невинно стверджувати системність, розумність, відкритість та не допускати поспішності.

Саме з цих позицій важко погодитися з існуючою практикою внесення на голосування нашвидкуруч підготовлених законопроектів без отримання висновку (а тим більше, якщо такий висновок є негативний) Наукового експертного управління – штатної структури Верховної Ради України.

Спрощена процедура в законотворчості позначилася і при підготовці та прийнятті так званого «закону Савченко», навколо якого від дня прийняття точилося багато дискусій, головним чином з причин неврахування (не вміння спрогнозувати) криміногенних наслідків. Відомо, скільки зусиль докладено, щоб переконати ініціаторів закону про необхідність його скасування.

Основними причинами повторних внесень змін і уточнень, у тому числі й щодо достатньо «свіжих» норм, є недостатньо ефективна та непослідовна робота над законопроектами (іноді з прихованим «конфліктом інтересів» самих законотворців), редакційно невдалі формулювання, що допускає варіативність тлумачення норм, недооцінка важливості (а то й обов'язковості) публічного фахового обговорення проекту, зволікання експертною оцінкою або невикористання можливості залучення експертів, невміння спрогнозувати ризики прийняття недосконалих норм і загрози настання небажаних (негативних) наслідків при її застосуванні. Ще гірше, коли в нормотворенні переважає доцільність (до того ж коли вона удавана, помилкова). При досягненні хиткого консенсусу по одній позиції іноді навмисно, завуальовано висуваються зустрічні нові мотивації, що заважає кінцевому позитивному результату.

Проте, замість необхідних змін парламент ухвалює законопроекти, які є недосконалими, потребують ґрунтовного дослідження та опрацювання. Так, не можна оминати увагою і нещодавно проголосовані парламентом законопроекти від 22.03.2017 № 6220 та від 23.03.2017 № 6232. ВР України підтримала зміни щодо того, що слідчий, прокурор зобов'язані закрити кримінальне провадження й у тому разі, коли строк досудового розслідування закінчився і жодну особу не було повідомлено про підозру, при цьому змін до ст. 284 КПК України не запропоновано, що свідчить про їх безсистемність.

За пропозицією, яка не обговорювалась фахівцями в галузі кримінального процесу, правниками, було проголосовано правки до законопроекту № 6232 від 23.03.2017 в частині, що строк досудового розслідування обчислюється з моменту внесення відомостей про кримінальне правопорушення до Єдиного реєстру досудових розслідувань (далі – ЄРДР) і закінчується днем звернення до суду з обвинувальним актом, клопотанням про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру, клопотанням про звільнення особи від кримінальної відповідальності або до дня ухвалення рішення про закриття кримінального провадження.

Це є невиправданим і таким, що повністю нівелює основну ідею запровадженого КПК України 2012 року початку досудового розслідування. Доцільніше було б внести зміни до ст. 214 КПК України, передбачивши обов'язок слідчого, прокурора винести постанову про початок досудового розслідування та можливість її оскарження в порядку ст. 303 КПК України.

Крім цього, ВР України підтримала зміни щодо того, що слідчий, прокурор зобов'язані закрити кримінальне провадження й у тому разі, коли строк досудового розслідування закінчився і жодну особу не було повідомлено про підозру, при цьому змін до ст. 284 КПК України не запропоновано, що свідчить про їх безсистемність.

Цим же проектом пропонується ряд змін щодо процедури розгляду справи у касаційному провадженні, подачі документів (у електронній формі), обчислення строків проведення досудового розслідування та продовження строків його проведення, процедури і підстав проведення обшуку, призначення експертиз та підстав закриття кримінального провадження, а також надання можливості оскарження письмового повідомлення про підозру.

Внесення змін до КПК в редакції норм, запропонованих цими законопроектами, свідчать про повне нерозуміння системи побудови КПК та його інститутів, завдань кримінального провадження, а також загальноєвропейських принципів.

Набуття чинності змін до КПК зумовить тотальне порушення прав потерпілих, оскільки для встановлення особи, яка вчинила злочин, запропонованого змінами строку в більшості випадків вчинення тяжких та особливо тяжких злочинів є недостатнім.

Варто зауважити, що деякі зміни до КПК є доцільними та необхідними з точки зору дотримання прав учасників кримінального судочинства, проте, через безсистемність та нелогічність їх викладення, неузгодженість з іншими нормами КПК та суміжних законів, відсутності широкого наукового обговорення аналізу науковцями та практичними працівниками призводить до проблем у правозастосуванні, створенні штучної конкуренції норм та неоднозначного їх застосування, що негативно позначається як на якості, так і ефективності правозастосування.

Крім цього, не сприяє однозначності застосування положень КПК України і відсутність аналізу судової практики, яка лише зрідка узагальнюється, проте не стає основою формування пропозицій змін до законодавства. Як наслідок, проблеми існують, проте заходи щодо їх вирішення не здійснюються суб'єктами законодавчої ініціативи.

Маю сподівання, що для вирішення цих та інших нагальних питань законодавчий орган у 2018 році займатиметься професійною та відповідальною діяльністю з обов'язковим врахуванням позиції науковців і практиків, й, насамперед, інтересів держави, а не окремих політично-вмотивованих проектів.

Одержано 06.11.2017

УДК 159.9

Наталя Євгеніївна ТВЕРДОХЛЄБОВА,

*старший викладач кафедри охорони праці та навколишнього середовища
механіко-технологічного факультету Національного технічного університету
«Харківський політехнічний інститут»;
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3139-4308>*

ГЕНДЕРНА РІВНІСТЬ ЯК ЗАСІБ ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ПІДГОТОВКИ КАДРІВ

Україна – одна з перших країн у світі, яка задекларувала рівні права й можливості жінок і чоловіків у всіх сферах життя [1, ст. 24]. Гендерна рівність – рівний правовий статус жінок і чоловіків та рівні можливості для його реалізації, що дозволяє особам обох статей брати рівну участь в усіх сферах життєдіяльності суспільства [2, ст. 1]. В ряді міжнародних правових актів про рівність жінок та чоловіків таке розуміння рівності передбачає: рівність у правах і свободах, в обов'язках, у відповідальності, можливостях, досягненні результатів [3, с. 70]. Але на практиці визначені та задекларовані законодавством України рівні права для жінок і чоловіків, у тому числі й у правоохоронній сфері, не гарантують їм рівних можливостей.

Проблема формування та реалізації дієвої гендерної політики в українському суспільстві загалом та у правоохоронній сфері зокрема є актуальною і потребує розв'язання.

Сучасні реалії українського суспільства з огляду рівних прав та можливостей жінок і чоловіків в поліції вимагають нової побудови правоохоронної системи, яка має передбачати оптимальне використання людського ресурсу, зокрема його жіночої складової.